

Sygn. akt II CZ 21/17

## POSTANOWIENIE

Dnia 2 czerwca 2017 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Marta Romańska (przewodniczący)

SSN Henryk Pietrkowski

SSN Paweł Grzegorzczak (sprawozdawca)

w sprawie z wniosku M. C.  
przy uczestnictwie T. C. i Z. J.  
o dział spadku po A. C.,  
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Cywilnej  
w dniu 2 czerwca 2017 r.,  
zażalenia wnioskodawczyni  
na postanowienie Sądu Okręgowego w Z.  
z dnia 13 października 2016 r., sygn. akt VI Ca .../16,

**uchyla zaskarżone postanowienie, pozostawiając  
rozstrzygnięcie o kosztach postępowania zażaleniowego  
w orzeczeniu kończącym postępowanie w sprawie.**

## UZASADNIENIE

Wnioskodawczyni M. C. wystąpiła o zgodny dział spadku, stosownie do projektu załączonego do wniosku, po zmarłej matce A.C. wskazując, że uczestnikami postępowania są T. C.- syn zmarłej i Z. J. - mąż zmarłej. We wniosku wyszczególniono przedmioty wchodzące w skład spadku, w tym nieruchomości gruntowe, lokale mieszkalne i papiery wartościowe w postaci akcji imiennych.

Postanowieniem z dnia 17 maja 2016 r. Sąd Rejonowy w Ż. dokonał zgodnego działu spadku po A.C. zgodnie z żądaniem wniosku.

Na skutek apelacji uczestnika Z. J. Sąd Okręgowy w Z. postanowieniem z dnia 13 października 2016 r. uchylił zaskarżone orzeczenie i przekazał sprawę do ponownego rozpoznania, uznając, że Sąd Rejonowy nie rozpoznał istoty sprawy. W ocenie Sądu Okręgowego, stosownie do art. 622 w związku z art. 687 i 688 k.p.c. zgodny wniosek spadkobierców co do sposobu działu spadku podlega weryfikacji sądu w zakresie jego zgodności z prawem, zasadami współżycia społecznego i czy nie narusza rażąco interesu osób uprawnionych. Pozytywne stwierdzenie jednej z tych przesłanek stoi na przeszkodzie dokonaniu działu zgodnie z wnioskiem i rodzi potrzebę jego modyfikacji. Kwestię tę Sąd Rejonowy pominął, skoro nie odebrał od uczestników postępowania przewidzianych w art. 682 k.p.c. informacji o sytuacji majątkowej, rodzinnej i o sposobie korzystania ze spadku, a przede wszystkim co do tego, w jaki sposób zaspokajają oni swoje potrzeby mieszkaniowe.

Zdaniem Sądu Okręgowego sprawa miała charakter „niecodzienny”, ponieważ zgodny wniosek o dział łączył się ze zrzeczeniem się przez jednego z uczestników całego majątku spadkowego. Złożony w sprawie projekt podziału zawierał wprawdzie oświadczenia zainteresowanych, nie wyjaśniał jednak przyczyn tych oświadczeń, co powinno zainteresować Sąd pierwszej instancji. Ponadto, Sąd Okręgowy wywiódł, że wnioskodawczyni, wyzyskując położenie i niedoświadczenie uczestnika, w zamian za swoje świadczenie przyjęła świadczenie, którego wartość w chwili działu przewyższała rażąco wartość

jej świadczenia, co - jako sprzeczne z zasadami współżycia społecznego - nie zasługuje na ochronę prawną.

Postanowienie Sądu Okręgowego zaskarżyła zażaleniem wnioskodawczyni, zarzucając naruszenie art. 386 § 4 k.p.c. i wnosząc o jego uchylenie w całości.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Przepis art. 394<sup>1</sup> § 1<sup>1</sup> k.p.c., dopuszczający zażalenie do Sądu Najwyższego w razie uchylenia przez Sąd drugiej instancji wyroku sądu pierwszej instancji i przekazania sprawy do ponownego rozpoznania, ma odpowiednie zastosowanie w postępowaniu nieprocesowym (art. 13 § 2 k.p.c.). Stosownie do tego, jeżeli sąd drugiej instancji uchyla wydane przez sąd pierwszej instancji postanowienie orzekające co do istoty sprawy ze względu na nierozpoznanie istoty sprawy, Sąd Najwyższy, rozpoznając zażalenie złożone na podstawie art. 394<sup>1</sup> § 1<sup>1</sup> w związku z art. 13 § 2 k.p.c., bada, czy sąd drugiej instancji prawidłowo zastosował art. 386 § 4 w związku z art. 13 § 2 k.p.c., tj. czy okoliczności sprawy, przy uwzględnieniu merytorycznego stanowiska sądu drugiej instancji, mieszczą się w kręgu sytuacji polegających na nierozpoznaniu istoty sprawy. Poza zakresem oceny pozostaje natomiast prawidłowość stanowiska co do meritum wyrażonego przez sąd drugiej instancji (por. postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 7 listopada 2012 r., IV CZ 147/12, OSNC 2013, nr 3, poz. 41, z dnia 28 listopada 2012 r., III CZ 77/12, OSNC 2013, nr 4, poz. 54, i z dnia 17 stycznia 2013 r., III CZ 2/13, niepubl.). Za bezprzedmiotowe należało zatem uznać zawarte w zażaleniu wywody, kwestionujące podstępne działanie wnioskodawczyni, uchylenie się od skutków prawnych oświadczenia woli przez uczestnika Z. J. i dopuszczalność cofnięcia przez tego uczestnika zgody na proponowany dział w postępowaniu apelacyjnym.

Nierozpoznanie istoty sprawy ma miejsce wtedy, gdy sąd pierwszej instancji nie zbadał materialnej podstawy żądania lub merytorycznych zarzutów strony, wychodząc z błędnego założenia, że istnieje przesłanka materialnoprawna unicestwiająca roszczenie albo przesłanka wykluczająca jego skuteczne dochodzenie (por. wyroki Sądu Najwyższego z dnia 9 stycznia 1936 r., C 1839/36, Zb. Urz. 1936, poz. 315 i z dnia 23 września 1998 r., II CKN 897/97, OSNC 1999,

nr 1, poz. 22 oraz postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 10 stycznia 2013 r., IV CZ 170/12, niepubl. i z dnia 14 lutego 2013 r., II CZ 188/12, niepubl.).

W niniejszej sprawie Sąd pierwszej instancji orzekł zgodnie z wnioskiem, wskazując, że w jego ocenie przedłożony projekt działu spadku nie sprzeciwia się prawu ani zasadom współżycia społecznego, ani też nie narusza rażąco interesu osób uprawnionych. Podał, że zainteresowani, na posiedzeniu, oświadczyli, że żadne z nich nie włada składnikiem spadku, który w wyniku działu miałby przypaść innemu zainteresowanemu, uznał także, że zaspokojony został interes uczestnika Z. J., ponieważ jego potrzeby mieszkaniowe będą realizowane przez ustanowienie na jego rzecz służebności mieszkania na nieruchomości, z której korzystał. Z całokształtu wywodów Sądu Okręgowego zdaje się wynikać, że ocena ta została przeprowadzona w sposób niepełny, w związku z niezasadnym pominięciem odebrania od uczestników postępowania informacji określonych w art. 682 k.p.c., co w rezultacie doprowadziło do niewyjaśnienia, czy projekt działu odpowiada innym warunkom poza wolą stron, a tym samym do nierozpoznania istoty sprawy.

W związku z tym należało zauważyć, że niepoczynienie określonych ustaleń faktycznych, a także łączące się z tym zaniechaniem dokonanie w sposób niewyczerpujący kontroli projektu zgodnego działu spadku pod kątem kryteriów określonych w art. 622 § 2 w związku z art. 688 k.p.c., nie stanowi nierozpoznania istoty sprawy. Według przyjętego w kodeksie postępowania cywilnego modelu apelacji pełnej postępowanie przed sądem drugiej instancji ma charakter merytoryczny i jest kontynuacją postępowania pierwszoinstancyjnego (art. 382 k.p.c.) (por. uchwałę Sądu Najwyższego z dnia 31 stycznia 2008 r., III CZP 49/07, OSNC 2008 r., nr 6, poz. 55). Nic zatem nie stało na przeszkodzie, aby w postępowaniu tym zostały dokonane wszelkie konieczne w ocenie Sądu drugiej instancji czynności, pozwalające na kontrolę przedłożonego projektu działu i pełną merytoryczną ocenę zasadności wniosku.

Dostrzegając wytknięte w uzasadnieniu uchybienia Sąd Okręgowy powinien zatem, w ramach powinności wynikającej z art. 382 k.p.c. i zgodnie ze swoją rolą jako sądu *meriti*, usunąć je samodzielnie w postępowaniu apelacyjnym.

Zarzut naruszenia art. 386 § 4 w związku z art. 13 § 2 k.p.c. okazał się tym samym uzasadniony.

Na marginesie należało zauważyć, że uzasadnienie zaskarżonego orzeczenia zostało sporządzone techniką polegającą na powielaniu obszernych fragmentów apelacji złożonej przez uczestnika postępowania, z usterkami gramatycznymi i o treści miejscami niekorespondującej z treścią, jaką winny zawierać motywy decyzji sądowej. Praktyka taka, utrudniająca kontrolę rozstrzygnięcia, a przede wszystkim mogąca budzić wątpliwości co do samodzielności wypowiedzi jurysdykcyjnej Sądu, nie może być aprobowana. Co się natomiast tyczy powołanego przez Sąd Okręgowy, również w ślad za apelacją, wyroku Sądu Najwyższego z dnia 14 czerwca 1993 r., III CRN 12/93, niepubl., należało zauważyć, że został on wydany w następstwie wniesienia rewizji nadzwyczajnej, a tym samym oczywiste było, że wyrażone w nim stanowisko nie mogło - w obecnym stanie prawnym - stanowić argumentu uzasadniającego przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania.

Z tych względów, na podstawie art. 398<sup>15</sup> § 1 w związku z art. 394<sup>1</sup> § 3 i art. 13 § 2 k.p.c., Sąd Najwyższy orzekł jak w sentencji.

kc

jw